

„Hol a határ?”
Gyermeknevelési szokások
Magyarországon

Készítette:

Dr. Herczog Mária

dr. Lux Ágnes

dr. Parti Katalin

dr. Virág György

Menich Nóra (szerk.)

UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány

2016

TARTALOM

Bevezetés.....	3
A kutatás elméleti háttere, korábbi kutatási eredmények.....	10
Nemzetközi kutatások a szülőtámogatásról	11
Gyerekkori testi fenytés a korábbi hazai kutatások tükrében	14
A gyerekek véleménye.....	16
Mi hatásos a gyerekek bántalmazásának és elhanyagolásának kezelésében?....	17
A kutatás mintaválasztása – Az online minta és a kutatás módszertani korlátai	18
Elemzési szempontok és eredmények	21
Összegzés.....	35

1989. november 20-án a világ vezetői a *Gyermek jogairól szóló ENSZ egyezményben* (továbbiakban: Gyermekjogi egyezmény) ismerték el: a gyermekek különleges gondoskodásra és védelemre jogosultak.

Hazánkban kiemelt jelentőséget kapott a gyermeki jogok biztosítása azáltal, hogy az 1991. évi LXIV. törvénnyel a Gyermekjogi egyezmény a magyar belső jog részévé vált. Az egyezmény szellemiségének egésze és rendelkezései nyomán a gyermekkor, mint speciális státus különleges segítséghez és támogatáshoz ad jogot. Az egyezmény rögzítette, hogy az egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be (1. cikk), továbbá zsinórmértékként tartható számon a 3. cikkben rögzített rendelkezés, miszerint a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden gyermeket érintő döntésükben elsősorban a gyermek mindenképp felett álló (legfőbb) érdekét veszik figyelembe.

A gyermekekkel szembeni erőszak valamennyi formájának teljes tilalma külön rendelkezésben kapott helyet (19. cikk):

„1. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás - ideértve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.

2. Ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükségesek szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is.”

Felismerve a gyermekek sérelmére elkövetett erőszak, különösen a szexuális bántalmazás elleni nemzetközi szintű küzdelem szükségességét, az ENSZ 2000. május 25-én, elfogadta *A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról* szóló, a Gyermekjogi egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet.¹ Magyarország 2002-ben aláírta, ratifikálta a jegyzőkönyvet.

Az egyezmény tagállami végrehajtásáért felelős ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 2006-ban kiadott 8. Átfogó Kommentárja² kifejezetten a gyermekekkel szembeni testi fenyegetés és a büntetés más kegyetlen vagy megalázó formáival szembeni védelemről szól.

Testi fenyegetés „... minden büntetés, amelyben fizikai erőt használnak azzal a szándékkal, hogy valamilyen mértékű fájdalmat vagy kényelmetlenséget okozzanak, akármilyen enyhe legyen is. A legtöbb esetben megütik („megpofozzák”, „megcsapják”, „elfenekelik”) a gyermeket kézzel, vagy más eszközzel – ostorral, pálcával, szíjjal, cipővel, fakanállal, stb. Járhat rúgással, a gyerek rázásával, taszigálásával, karmolásával, csípésével, égetéssel, forrázással, nyelésre kényszerítéssel.”
(ENSZ Gyermekjogi Bizottság, 8. számú Átfogó Kommentárja)

¹ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRC.aspx> (letöltés ideje: 2016. augusztus 25.)

²

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f8&Lang=en (letöltés ideje: 2016. augusztus 25.) 2011-ben újabb kommentár (13. számú) született a témában, amely a gyermekek bántalmazása elleni küzdelem mellett felhívja a figyelmet a nemzeti koordinációs keretszabályozás kialakításának szükségességére is, és részletesen tárgyalja a különböző szakmai szereplők kötelezettségeit, tennivalóit.

A Bizottság azt is hangsúlyozta, hogy „az erőszak fogalmának meghatározásánál a döntő kiindulópont és vonatkoztatási keret a gyerekek saját tapasztalata legyen.”³ A Bizottság kezdettől fogva kiemelt figyelmet fordít a gyermekekkel szembeni erőszak felszámolására. A kérdéssel foglalkozó, 2000-ben és 2001-ben tartott két vitanapot követően számos ajánlást fogadott el és javasolta, hogy az ENSZ Főtitkára kapjon felkérést az ENSZ Közgyűlésétől arra, hogy folytasson átfogó, globális kutatást az erőszak tárgyában, mivel minden társadalomnak, gazdasági és társadalmi-kulturális háttérétől függetlenül, módjában áll és kötelessége megszüntetni a gyerekekkel szembeni erőszakot.

Az ENSZ Közgyűlés 2001-ben fogadta el a javaslatot, és a Főtitkár 2003-ban kinevezte Sergio Pinherio brazil professzort a kutatás vezetőjének. 2006-ban benyújtott jelentése⁴ egybecsengett a Bizottság „zéró tolerancia” álláspontjával, és kiemelte azt a következtetését, miszerint a gyermekekkel szembeni erőszak minden országban jelen van mindenfajta társadalmi—kulturális—gazdasági—vallási—etnikai háttértől függetlenül, semmilyen formája nem igazolható és minden esetben megelőzhetőnek kell lennie.

A kutatás szerint véget kell vetni a felnőttek által igazolt gyermekkel szembeni erőszaknak, akár „hagyományként” fogadják el, akár a „fegyelmezés” álcája mögé rejtik.

Az UNICEF, mint az ENSZ gyermekjogi—gyermekvédelmi—humanitárius ügynöksége, számára a gyermekekkel szembeni erőszak tilalma abszolút érvényű és a világ minden országában küzd ellene.

2013. július 31-én ezért is indította globális kezdeményezését #ENDviolence⁵ címmel, amely közös és hatékony fellépést sürget a gyerekekkel szembeni erőszakkal

³ Kézikönyv a Gyermekjogi egyezmény alkalmazásához. A magyar kiadást szerkesztette: dr. Herczog Mária. CSAGYI, UNICEF. Budapest, 2009. 184. o.

⁴ World report on violence against children. [http://www.unicef.org/lac/full_text\(1\).pdf](http://www.unicef.org/lac/full_text(1).pdf) (letöltés ideje: 2016. augusztus 25.)

⁵ <http://www.unicef.org/endviolence/> (letöltés ideje: 2016. augusztus 25.)

szemben, kiemelve az ENSZ globális felmérésében is publikált tényt, hogy a gyerekekkel szembeni erőszak minden társadalomban létezik, társadalmi háttértől, etnikai hovatartozástól, vagyoni helyzettől függetlenül, ugyanakkor a törvényi tilalom ellenére számos esetben kulturális vagy társadalmi normák legitimálják.

Az UNICEF Magyar Bizottsága – kapcsolódva a nemzetközi irányvonalához - 2014-ben indította útjára ingyenes gyermekjogi iskolai programját az Ébresztő-órát⁶, hogy növelje a gyermekjogok ismertségét a 10-18 éves diákok körében. A programnak köszönhetően országszerte 2016. júliusáig több mint 11.000 gyermek ismerkedhetett meg jogaival az UNICEF önkéntes trénerai által tartott interaktív, játékos előadások keretében.

Az UNICEF Magyar Bizottsága 2014. novemberében végzett nem reprezentatív kutatást⁷ 1191, 10-19 éves általános- és középiskolai diák körében a gyermekjogokról. Az eredményekből az derült ki, hogy:

- **Három gyerekből csak egy tudja**, hogy vannak különleges, a felnőttektől eltérő jogai, ugyanakkor a gyerekek 88 százaléka szerint fontos lenne, hogy ők is megismerhessék jogaikat.
- **A megkérdezettek fele úgy gondolja**, hogy a felnőttek nem engedik, hogy beleszóljanak az őket érintő kérdésekbe, és minden ötödik gyerek szerint a felnőttek nem tisztelik a gyerekeket.
- Magyarországon 2005 óta zéró tolerancia van érvényben a gyermekekkel szembeni erőszak minden formájával szemben. Ennek **ellenére a válaszadók 44 százaléka**, tehát közel minden második gyerek gondolja úgy, hogy egy pofon, vagy ha megütik, nem számít erőszaknak.

⁶ <http://ebresztoora.unicef.hu/>

⁷ Jogod van a jogaidhoz! Az UNICEF Magyar Bizottság gyermekjogi felmérése. Budapest, 2014. <http://unicef.hu/a-gyerekek-kozel-fele-szerint-egy-pofon-belefer/> (letöltés ideje: 2016. augusztus 26.)

- **A gyermekek kétharmada** nincs tisztában azzal, hogy bántalmazásnak minősül, ha egy gyerek megüt egy másikat.
- **Három gyerekből kettő** nem kér segítséget, ha megsértették jogait, és a gyerekek fele nem is tud ilyenről a környezetében.
- Bár a megkérdezettek 96 százalékának van mobiltelefonja, és 88 százalékának profilja közösségi oldalon, **a gyerekek fele** nem érzi biztonságosnak az internetet.
- **Minden harmadik** gyermeket ért már kellemetlen piszkálódás az interneten. Ilyen esetben a gyermekek fele megpróbálta megvédeni magát, de segítséget csak minden tízedik kért.

3 gyerekből 1 tudja, hogy különleges jogai vannak (36%).

3 gyerekből 2 nem kér segítséget, ha megsértették a jogait (62%).

Közel minden 2. gyerek szerint, ha megpofozzák vagy megütik, nem számít erőszaknak (44%).

Évente 30 gyermek hal meg Magyarországon gyermekbántalmazás (erőszak vagy elhanyagolás) miatt. A bántalmazás és elhanyagolás miatti gyermekhalálozással kapcsolatos 2003-ban készült nemzetközi összehasonlító vizsgálatban hazánk a vizsgált 27 OECD ország közül a 24. helyen végzett. A gyermekbántalmazás túlnyomó többsége a családon belüli erőszak kategóriájába tartozik, a hazai gyermekvédelmi jelzőrendszer 2011-ben 7300 gyermek családon belüli bántalmazásáról szerzett tudomást.⁸

Az erőszak nemzetközi tilalmán túl, a veszélyeztetettség és bántalmazás észlelésekor a teendőkre vonatkozó jogszabályi előírásokat a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) tartalmazza. Ennek értelmében: veszélyeztetettség esetén az észlelő köteles jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálat felé. Hatósági eljárást kell kezdeményezni a gyermek bántalmazása vagy súlyos elhanyagolása esetén. Ezek elmulasztása fegyelmi felelősségre vonást von maga után. A jelzési kötelezettségét elmulasztó egészségügyi dolgozó önmaga is bántalmazóvá válik. A gyakorlati teendőkről részletes útmutatás található az Országos Gyermekegészségügyi Intézet által készített módszertani ajánlásban.⁹ A bántalmazás akut egészségkárosodási potenciálján túl olyan hosszú távú következményeivel is számolni kell, amelyek a testi, lelki, személyiségbeli fejlődés zavarával, elmaradásával járhatnak. Poszttraumás stressz szindróma, önértékelési zavar, elégtelen

A gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód) magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmódot, a szexuális visszaélést, az elhanyagolást vagy hanyag bánásmódot, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”

A WHO (Világégészségügyi Szervezet) definíciója.

⁸ http://www.medicalonline.hu/gyogvitas/cikk/gyermekbantalmazas_es_elhanyagolas (letöltés ideje: 2016. augusztus 25.)

⁹ <http://www.ogyei.hu/upload/files/A%20gyermekbantalmazas.pdf> (letöltés ideje: 2016. augusztus 25.)

problémamegoldó képesség, személyiségzavar lehet a hosszú távú következmény a bántalmazott gyermek majd felnőtt életében.

Az erőszak tehát olyan összetársadalmi probléma, amelynek megfékezésében szerepük van a szakembereknek, de minden felnőttnek is, hogy az erőszak nyelve és kultúrája ne öröklődjön tovább. És természetesen a gyermekeknek, akiket már a legkisebb korban meg lehet és kell ismertetni a jogaikkal, annak érdekében, hogy a társas együttélés szabályainak megismerése mellett, a lehetséges jogsértésekre is reagálni tudjanak.

A jogok ismerete elősegíti, hogy a gyerekek olyan felelős és tudatos emberekké váljanak, akik nemcsak hamarabb ismerik fel az erőszakot és jogaik megsértését, de előrelátóbban és hatékonyabban védhetik meg magukat ellene.

A gyermekjogok ismerete hozzájárul ahhoz, hogy javítsuk a gyerekek önértékelését, növeljük látókörüket, és fogékonyabbá tegyük az őket körülvevő és a fejlődő világ problémái iránt. A gyerekeken keresztül pedig a felnövekvő generációk attitűdjét is alakítani tudjuk.

DR. HERCZOG MÁRIA

Jelen fejezet rész a kutatás témájához kapcsolódóan, részben a szülőiségre való felkészítés, annak hatékonysága, elterjedtsége vonatkozásában, részben a gyerekek elleni családon belüli erőszakról szóló nemzetközi állásfoglalások, kiemelten a fegyelmezés meg nem engedhető formáinak, a testi és lelki bántalmazás megelőzése, kezelése témájában nyújt kitekintést. A szülők – de sokszor még a szakemberek – sem kapnak elég és jó minőségű információt arról, hogy mi tekinthető elfogadottnak, biztonságosnak, hasznosnak, követendőnek a gyerekek optimális fejlődése szempontjából, illetve a kapott információk sokszor egymásnak ellentmondóak. A normák többnyire a középosztályra vonatkoznak, és elsősorban őket befolyásolják, új nyelvezetet, megközelítéseket is kínálva, amely más társadalmi csoportokban csak később, másképp, vagy sehogy sem ver gyökeret, ráadásul addigra nemegyszer meg is változik. A társadalmi mobilitás, a kommunikációs eszközök elterjedtsége, a televízió, és az utóbbi évtizedben az internet jelentős hatást gyakorol, és számtalan kérdést vet fel az ismert, hagyományozódott technikák használatának érvényességéről, helyességéről, hatásosságáról. Ennek kiemelkedő példái a testi fenytéssel, gyermek bántalmazással kapcsolatos megítélés, a fegyelmezési, jutalmazási, büntetési módok vagy a gyermek véleményének figyelembevétele a döntéseknél, a koragyermekkori napközbeni ellátások igénybevétele vagy elutasítása.

Jelen felmérés adatai azt mutatják, hogy a válaszadók nagy része fontosnak tartja a szülői felkészítést támogató programokat, de túlnyomó többségük nem vett részt ilyenben és nem is ismer ilyet. Mindez nem meglepő annak fényében, hogy Magyarországon alig találunk programokat, amelyek a szülőket a mindennapokban felmerülő gyereknevelési, fegyelmezési kérdésekben támogatnák. Elsősorban olyan szolgáltatások elérhetőek, amelyek súlyosabb életvezetési, konfliktusos vagy veszélyeztető helyzetekre szolgálnak, sokszor éppen a megelőző, segítő szolgálatok hiányában (gyermekjóléti szolgálat, gyermekvédelmi, gyámügyi szolgálatok), míg a védőnői szolgálat egészségügyi irányultságú, a nevelési tanácsadók pedig kapacitás

szűkében vannak -- az iskolai alkalmassági vizsgálatok és speciális oktatási problémák kezelésének nagy száma miatt. A hazai óvodák, iskolák kevésbé felkészültek és kevésbé érzik feladatuknak a szülői kompetenciák, készségek erősítését, és a partneri kapcsolatok helyett gyakran inkább a hierarchikus viszonyok dominálnak.

NEMZETKÖZI KUTATÁSOK A SZÜLŐTÁMOGATÁSRÓL

Az *Európai Unió élet- és munkakörülményeket vizsgáló kutatóintézete*¹⁰ 2012 szeptemberében tette közzé az *európai szülőtámogatásról* szóló vizsgálati anyagát, amelynek előszavában kiemelik, hogy a legutóbbi időkben a szülőtámogatásra, szülők iskoláira, mint társadalmi befektetésre célszerű tekinteni, amelyek alapvetően befolyásolják a gyerekek fejlődését, életkilátásait.¹¹ A vizsgálat főbb eredményei szerint a szülőknek nyújtott szolgáltatások esetében „kliens barátabb” megoldásokra van szükség, a szolgáltatások stigmatizáló jellegének megelőzésére, mivel a szülők egy része éppen azért nem fordul segítségért, mert nem akarja, hogy “rossz szülőként” definiálják. A szülők sokszor gondolják azt, hogy csak a súlyosan veszélyeztetett, deprivált családoknak van szüksége segítségre. A készségfejlesztő módszereknek kell dominálniuk a kínált programok esetében ahelyett, hogy a hiányokra, gyengeségre fektetjük a hangsúlyt. A kutatók az úgynevezett progresszív univerzalizmus mellett érvelnek, ami azt jelenti, hogy mindenki számára elérhető, kiemelt figyelemmel kell lennünk azokra, akiknek leginkább szükségük van támogatásra; emellett a szakemberek a védőnői — a család otthonában történő látogatással összekötött — programokat különösen hasznosnak találták.

A kutatás azt is megmutatta, hogy a szülőtámogató programokban sokféle szakember vesz részt a legkülönbébb képzettségekkel, önkéntesek segítségével. Az állandóságot biztosító kapcsolat nagyon fontos a családok számára, ezért a gyakori változás a programot vezetőik, facilitálók körében gyengíti a hatékonyságot.

¹⁰ www.eurofound.europa.eu

¹¹ Parenting support in Europe, <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2012/70/en/1/EF1270EN.pdf>

A vizsgálat összefoglalójában szakpolitikai javaslatokat is megfogalmaztak:

- Világosan meg kell határozni a szülőtámogatás jelentését, a határait, és céljait a siker érdekében. Mivel a szülők támogatása számtalan szakterületet érint, így az egészségügyet, az oktatást, a szociális és gyermekjólétet, a kereteket világosan meg kell határozni, hogy ne maradjanak fehér foltok, és ne legyenek átfedések.
- Annak érdekében, hogy javítani lehessen a szolgáltatásokat, és minden érintett szükségleteit ki lehessen elégíteni, sokféle programra van szükség.
- A költségeket csökkenteni kell, és szükség van gyermekfelügyeletre is annak érdekében, hogy minél több szülő részt tudjon venni a programokban. Az önszervező, kortárs csoport formátum nemcsak szakmailag hatékony, de a társadalmi kohéziót is erősíti.

A szülőtámogatás fogalmát többféleképpen értelmezik a nemzetközi gyakorlatban, Európában, mivel eltérő meghatározások, megközelítések találhatók a kutatók, a döntéshozók, a jogalkalmazók és a szolgáltatók szóhasználatában, meghatározásában.

A téma egyik ismert kutatójának meghatározása szerint:

“A szülők támogatása egy sor olyan tevékenységet jelent, mint az információk nyújtása, támogatás, képzés, tréning, tanácsadás és más lehetőségek vagy szolgáltatások, amelyek arra irányulnak, hogy befolyást gyakoroljanak annak érdekében, hogy a szülők értsék és képesek legyenek szülői szerepüknek megfelelni. Közös célkitűzés, hogy a gyerekek és fiatalok sikeresebbek legyenek (az esetek egy részében, ez igaz a család egészére), szolgáltatások nyújtásával, amelyek ismereteket, támogatást és akár átképzést nyújtanak a szülőknek.”¹²

¹² Daly, M: Building a co-ordinated strategy for parenting support, Council of Europe, 2011

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága számtalan alkalommal erősítette meg záró észrevételeiben, az átfogó kommentárokból és konzultációk során a szülő támogatás fontosságát, a pozitív szülőiség erősítésének, elősegítésének szükségességét. A Gyermekjogi egyezményben világosan megfogalmazódik a szülők segítségének jelentősége a gyerekek jóléte és jólléte, jogainak érvényesítése szempontjából és az állam kötelezettségeiről ennek biztosításában, kiemelve a fenti elveket.¹³

Az Európa Tanács célul tűzte ki egész Európa "gyerekverés mentessé" tételét, vagyis a testi, lelki bántalmazás minden formájának teljes tilalmát a 47 tagországban, ez mára 22 tagállamban meg is valósult.¹⁴ Magyarország volt a 14. ország, ahol 2005-ben a tilalom bekerült a gyermekvédelmi törvénybe, noha sajnos azok az ajánlások, amelyeket a pozitív neveléssel összefüggésben meghatároztak, mindmáig nem kerültek alkalmazásra, sem a szakemberek, sem a szülők, sem a gyerekek körében.¹⁵

¹³ Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához, Csagyi, Budapest, 2010, http://www.csagyi.hu/images/stories/projektek/archiv/vaniodod/kezikonyv_gyermekjogi_egyezmeny.pdf

¹⁴ Corporal punishment, <https://www.coe.int/en/web/children/corporal-punishment>

¹⁵ Gyvt. 6§ (5) A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak. http://net.iogtar.hu/ir/gen/hiegy_doc.cgi?docid=99700031.TV

Az UNICEF firenzei székhelyű *Innocenti Kutatóközpontja* átfogó globális felmérést készített a *szülőtámogatásról*. Érzékelhető, hogy az elmúlt két évtizedben nőtt a sokféle családforma, életvezetés és nevelési módszer elfogadottsága, ahogy az is észrevehető, hogy keveset tudunk arról, hogy mik a legjobb módszerek: mi működik és mi nem, miért; mennyiben lehetnek egyediek, nemzetiek, regionálisak, vagy globálisak az optimális megoldások. Szintén kérdéses, hogy mely szolgáltatások tartoznak, tartozzanak e körbe: vajon az egészségügyi, a szociális, a pszichológiai és/vagy a gazdasági, pénzübeli, természetbeni ellátások ide sorolhatóak-e, hiszen a gyerekgondozási, nevelési problémák egy jelentős része a család anyagi, szociális helyzetével van összefüggésben a kutatások és adatok tanúsága szerint.¹⁶

GYEREKKORI TESTI FENYÍTÉS A KORÁBBI HAZAI KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

*Tóth Olga 1999-es vizsgálata*¹⁷ szerint az 1010 megkérdezett 38 százaléka vélte úgy, hogy sok gyereket gyakran vernek a szülei, 39 százalékuk szerint nem túl gyakran, 16,2 százalék szerint ritkán, 5,9 százalék nem tudott, vagy nem akart a kérdésre válaszolni. A megkérdezett 18 évesnél idősebb nők 4,9 százalékát verték a szülei rendszeresen, 12,6 százalékukkal fordult elő, hogy nagyon megverték őket. A megkérdezettek 13,3 százaléka maga verte, pofozta meg a gyereket, 14,2 százalék ezt később megbánta. Csak 17 százalék vélte úgy, hogy a szülőnek nincs joga a gyereket megpofozni, 12 százalék nem válaszolt. A magukat vallásosnak mondók 83 százaléka vélelmezte, hogy a verés jó módszer a gyerekek engedelmisségre szoktatásában.

Az *Országos Kriminológiai Intézet (OKRI)* 2003-ban folytatott egy közvélemény-kutatást, amelynek középpontjában is a gyerekkori testi fenytés áldozatai álltak. Tóth Olga kutatásával ellentétben az OKRI mintában kevesen válaszoltak a gyermekkori

¹⁶ Family and Parenting Support, Policy and Provisions in a Global Context, UNICEF, Office of Research-Innocenti, Florence, 2015,

¹⁷ Tóth Olga: Erőszak a családban, TÁRKI, 1999

büntetésekre vonatkozó kérdésekre, akár saját gyerekkorukra, akár az általuk nevelt gyerekekre vonatkoztak. A mintába került 5792 fő 42 százaléka válaszolt az önkitöltős kérdőív erre vonatkozó pontjaira, és 24,2 százalékuk saját gyerekkori tapasztalataira, aminek oka nyilvánvalóan nem ismert. A családon belüli erőszakot – általánosan - sokan tartották ugyanakkor nagy, vagy nagyon nagy problémának, a férfiak 45,6 százalék, míg a nők 54,8 százaléka. Azok közül, akiket rendszeresen vertek gyermekkorukban, nem tekintik többet súlyos problémának a családon belüli erőszakot, mint azok, akiket soha, vagy ritkán ért fizikai bántalmazás.

A fizikai bántalmazást elfogadók közül, a megkérdezettek a verés mellett (1402) a szobafogságot (634), a zsebpénzmevontást (222), kedvtelésektől való eltiltást (1543), és más, meg nem határozott formákat (559) tartották elfogadható büntetésnek, miközben a válaszadók egy harmada szerint, őket magukat sosem büntették a szüleik. (Ugyanakkor nem ismerjük, mit értettek büntetés alatt.) A verést alkalmazók közül több az anya (19,2%), mint az apa (14,8%), a mindkét szülő válaszok aránya 22,1 százalék. A 60 éven felüliek felülreprezentáltak a veréssel nevelők körében, és az életkorral korrelál a továbbiakban is. Az alacsony iskolai végzettségűek körében magasabb a testi fenytést alkalmazók száma, kétszerese a gimnáziumi érettségivel, illetve felsőfokú végzettséggel rendelkezőkének. A testi fenytést nevelési eszközként alkalmazók társadalmi státusza nem mutat összefüggést. A gyermekkorukban súlyos fizikai erőszakot, verést elszenvedettek 40 százaléka üti meg időnként a gyerekét, és 4 százaléka gyakran. [A fogalmi használat bizonytalanságai, az ellentmondó válaszok sok más mellett azt is jelezhetik, hogy nem egyértelmű a megkérdezettek álláspontja, illetve értelmezése, de a tendencia egyértelműen jelzi, hogy a fizikai erőszak elfogadottsága már több mint egy évtizede is egyre kevésbé volt elfogadott nevelési módszer, és inkább esetlegesen, mint rendszeresen alkalmazták a megkérdezettek, ha egyáltalán alkalmazták.](#)¹⁸

¹⁸ Herczog Mária: A gyermekkori testi fenytés, bántalmazás és az érintettek nevelési eszközei, in: Áldozatok és vélemények,(szerk: Irk Ferenc) OKRI, 2004, 85-101.oldal

A GYEREKEK VÉLEMÉNYE

Egy speciális helyzetű, védtelen gyerekek csoportjainak véleményén alapuló vizsgálatban, amelyet az *Eurochild* és *tagszervezetei* folytattak 2011-ben, azt vizsgálták 8 EU-s tagországban, hogy az ott élő 12-15 éves gyermekek mennyire ismerik és gyakorolják a jogaikat. Az összehasonlíthatóság érdekében, minden országban kiemelten sérülékeny, védtelen gyerekcsoportok mellett, kontrollcsoportként átlagos élethelyzetű gyermekeket is megkérdeztek ugyanerről.¹⁹ Nem váratlan módon az derült ki, hogy a gyermekek általában, de különösen a nehezített élethelyzetűek, nincsenek kellő mértékben tisztában a jogaikkal, sokféle megkülönböztetést és kirekesztést megtapasztalnak, több más mellett az életkorukból adódóan. Az is mérhető volt, hogy a gyermekek véleményét nagyon ritkán kéri ki, hallgatják meg az őket érintő kérdésekben, és nem veszik komolyan, vagy egyáltalában nem számít az álláspontjuk, akár az őket érintő döntések meghozatalakor sem.

A magyarországi csoportban szakellátásban – nevelőszülőknél és gyermekotthonban – nevelkedő gyerekekkel dolgoztak együtt, akik sosem hallottak a gyermeki jogokról, míg a kontrollcsoportba tartozók többé-kevésbé tisztában voltak a jogaikkal. Az állami gondoskodásban élő gyermekek nyíltan beszéltek az őket ért bántalmazásokról, erőszakról, kizsákmányolásról és megaláztatásokról, akár a gyermekotthoni szakemberek által alkalmazottakról is. Szüleikkel kapcsolatos rossz élményeikről is beszámoltak és sosem hallottak arról, hogy Magyarországon a gyermekek bántalmazásának, testi fenyegetésének minden formája tilos. A nevelőszülőknél élő gyerekek, ha kisebb mértékben is, ugyancsak beszámoltak súlyos sérelmeikről, amelyeket senki nem orvosolt, sőt, nem is tudták, hogy kérhetnek segítséget.

¹⁹ „Speak up!” Giving a voice to European children in vulnerable situations, (ed:Miek Schuurman), Eurochild, 2012

MI HATÁSOS A GYEREKEK BÁNTALMAZÁSÁNAK ÉS ELHANYAGOLÁSÁNAK KEZELÉSÉBEN?

Egy, az *EU Daphne kutatási program* keretében folytatott vizsgálatban, a Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület (CSAGYI) képviselte Magyarországot. A hazai felmérés arról szólt, hogy milyen jó gyakorlatok, bevált módszerek működnek a vizsgált országokban, azaz Hollandiában, Németországban, Portugáliában, Svédországban és Magyarországon²⁰. A kutatás, sok más mellett, azt a nyugtalanító eredményt hozta, hogy bár sokféle jónak tartott megelőző és kezelő program működik a résztvevőországokban, azonban ezek eredményességét, hatékonyságát, hosszabb távú hatását és adaptálhatóságát nem vizsgálták kellő szakmai alapossággal és módszertanilag értékelhető módon. Ennek nyilvánvalóan súlyos következménye, hogy nehezen fogalmazhatunk meg arra vonatkozó állításokat, hogy mit kellene, lehetne a leginkább tenni annak érdekében, hogy a jelen felmérésben is tetten érhető problémákat meg tudjuk előzni, kezelni tudjuk, és értékelhető javaslatokat tudjunk tenni a gyermekek jogai védelmében.

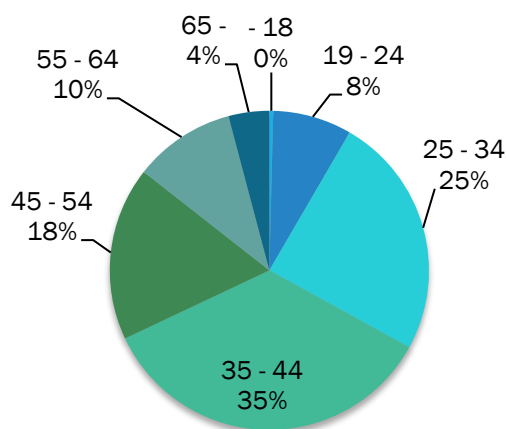
²⁰ What works in tackling child abuse and neglect? Nederlands Jeugd Instituut, 2013

A kutatás céljára általunk kidolgozott kérdőívet az UNICEF Magyar Bizottság honlapján tettük közzé; emellett a nyilvánosan elérhető kérdőív kitöltésére bárki számára önkéntesen lehetőség nyílt az ESZTER Alapítvány honlapján is. A kérdőív terjesztésére másodsorban a Facebook online közösségi oldalt használtuk. A Facebook választását az indokolta, hogy a felmérések szerint Magyarországon a lakosság hozzávetőlegesen háromnegyede internethasználó, és több mint a fele rendelkezik ezen a közösségi portálon profillal (51,8 %-os penetrációs arány a 2015. november 15-i állapot szerint).²¹ Fizetett hirdetéssel gondoskodtunk arról, hogy a közzététel időszakában (2016. március 8 – április 30) a célcsoport (a magyarul beszélő 18 évesnél idősebb korosztály) minden tagjához legalább egy alkalommal eljuthasson a kérdőív. **A kérdőívet jelentős számú válaszadó, összesen 6,919 személy töltötte ki.**

A mintaválasztás módja miatt a közel hétezer fős minta nem reprezentatív sem a hazai felnőtt lakosságra, sem pedig a felnőtt internetezőkre. A kitöltő sokaság összetételére a kérdőív kitöltésére meghívás módja – a téma megjelölése, felvezetése, a fizetett hirdetések felhasználók általi esetleges letiltása – is nyilvánvalóan hatással volt. Az önkiválasztás torzítására mutat a minta fontosabb demográfiai mutatóinak markáns eltérése a magyar népesség hasonló adataitól, így például a mintába került nők, közép- és felsőfokú iskolát végzettek, és a téma iránt egyébként fokozott érzékenységet mutatók magas aránya.

²¹ Lásd: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe> (utolsó letöltés: 2015. XII. 15.).

- A kitöltők 60%-a a 25-44 éves korcsoportba tartozik - arányuk a magyar lakosságban 2011-ben ennek a fele (29%) volt²².

Életkori megoszlás (N=6919)

- A válaszadók kétharmada (67%) nő, ez az aránya magyar lakosságban csak 53 százalék.
- A minta 65 százaléka, a lakoságnak viszont csupán 38 százaléka él Budapesten, megyeszékhelyen vagy megyei jogú városban.
- A kérdőívet kitöltők között a felsőfokú képzettségűek aránya 64 százalék, az érettségivel rendelkezőké 21 százaléka volt. Érettségije ugyan a lakosság 25százalékának van, felsőfokú végzettsége viszont csak 18 százaléknak.
- A válaszadók több mint kétharmada (69%) úgy érzi, jó vagy kiemelkedő anyagi körülmények között él („*jól kijövünk minden hónapban*”, illetve „*nincsenek anyagi gondjaink, félre is tudunk tenni*” válaszok), ami ugyancsak jelentősen kedvezőbb a magyar családok jelenlegi helyzeténél.

22 A magyar népeiségre vonatkozó adatok forrása KSH
http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00

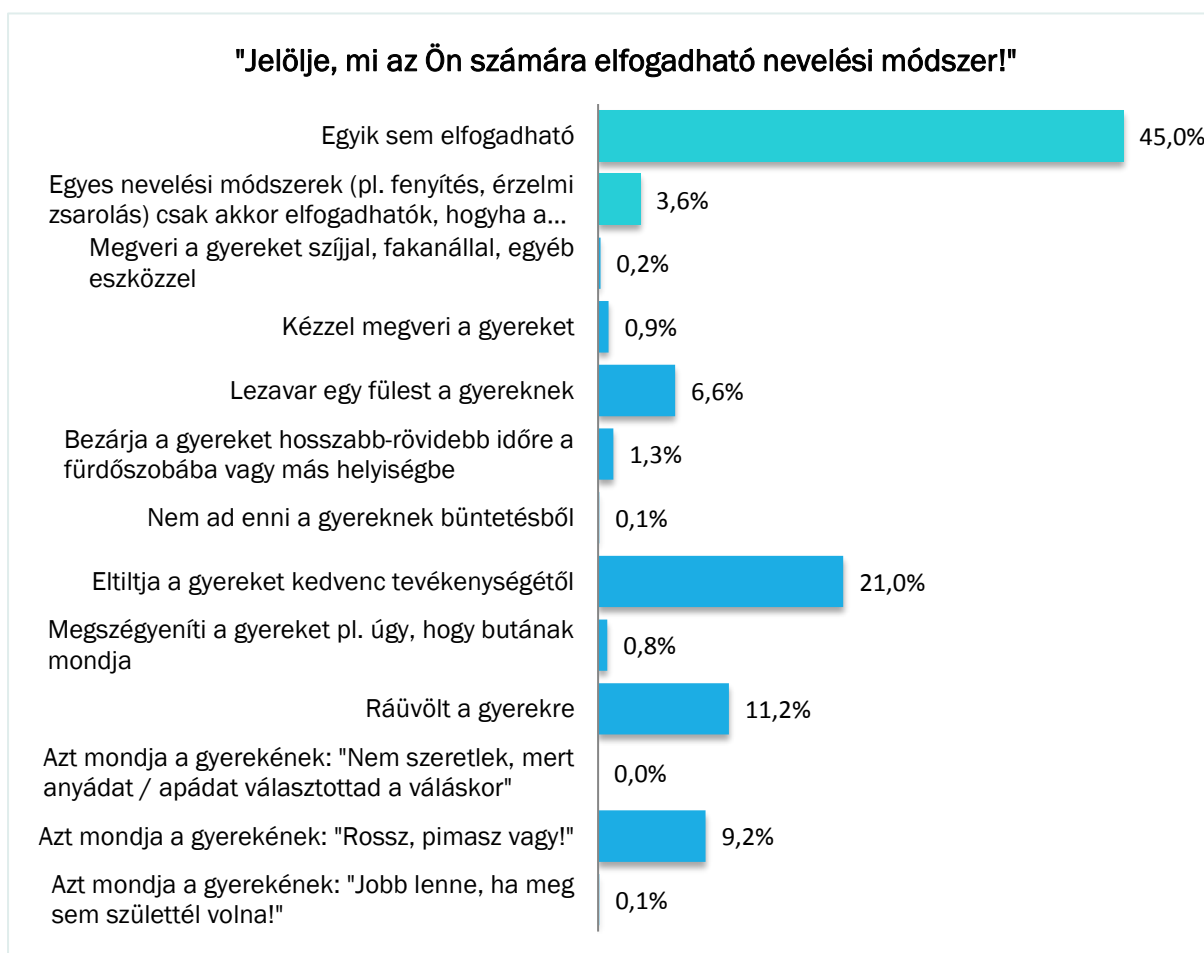
- A foglalkozási megoszlást illetően a válaszadók 38 százaléka gyerekekkel foglalkozó (16%), vagy nem gyerekekkel foglalkozó, de segítő szakmában dolgozó (12%) szakember, és a fennmaradók közel fele (43%) egyéb szellemi foglalkozású. (A népességben belül a vezetők és egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásokban dolgozók aránya 38%)
- A megkérdezettek kétharmadának (66%) van gyereke, zömük közös háztartásban él vele.

A minta kiválasztás és a kérdőív terjesztés módszere olyan mértékű torzításokat okozott, hogy azt fölösleges és hiábavaló lett volna súlyozással korrigálni. A kutatás eredményei így legfeljebb indikatívnak tekinthetők. Az eredmények elsősorban a Facebook közösségi portált használók vonatkozásában, valamint a téma iránt érzékenységet mutatók demográfiai és szocio-ökonómiai összetételére tekintettel értelmezhetők. Az adatok megbízhatóságáról egyes kötelezővé tett kérdésekkel gondoskodtunk. Az adatbázisba rejtett IP cím bélyeg lehetőséget adott arra, hogy a kétszeres kitöltőket kiszűrjük. A megbízhatóságot utólagos tisztítással (azaz az életszerűtlen válaszok kiszűrésével) növeltük. Az adatok statisztikai elemzését az SPSS program segítségével végeztük.

ELEMZÉSI SZEMPONTOK ÉS EREDMÉNYEK

A fentieknek megfelelően tehát a mintát tipikusan a fiatal-középkorú, Budapesten vagy nagyvárosban élő, jól képzett és jó anyagi körülmények között élő, gyermeket nevelő, segítő vagy egyéb szellemi foglalkozású nő válaszadók dominanciája jellemzi. A vázolt demográfiai összetétel miatt nem meglepő, hogy a nevelési módszerekről alkotott vélemények többnyire egy elfogadó, megértő, gyerekközpontú, „meleg” érzelmi attitűdöt tükröznek.²³ A válaszadók közel fele *valamennyi felsorolt abuzív nevelési módszert elutasította* (9-es kérdés).

²³ A meleg emocionális viselkedésű szülő ritkán alkalmaz fizikai büntetést, inkább dicsér és pozitív módon megerősíti a helyesnek tartott cselekedeteket, stb. (A hideg-meleg nevelői attitűdökről ld.: Ranschburg J.: Félelem, harag, agresszió, 1987, 135-136.p.)

A gyerek megverését, megszegényítését, vagy a gyerektől való étel megvonást elfogadható nevelési módszerek tartók aránya egy százalék alatt volt, míg a szeretet megvonást, illetve az ezzel való zsarolást gyakorlatilag senki nem tartotta elfogadhatónak.

A minta összetételéből adódó (vagy adódható) torzítást nem tudtuk kiszűrni, de úgy gondoltuk, érdemes megvizsgálni a **dominánsból eltérő választ adók sajátosságait**, akkor is, ha ebben a mintában számuk csekély. Vélhetően ugyanis ez a csoport az, amelyre a társadalmi tudatformáló, felvilágosító, meggyőző aktivitást elsősorban fókuszálni kell: ők a kommunikációs és kampány aktivitás egyik lehetséges célcsoportja.

Az eltérő nevelési módszert vallók vizsgálatára a 9. kérdésre²⁴ adott válaszok alapján két csoportot képeztünk. A kérdéshez tizenkét, bántalmazónak tekinthető, és egy tizenharmadik, valamennyi megadott módszert elutasító („*Egyik sem elfogadható*”) válaszlehetőséget rendeltünk (több válasz bejelölésének lehetőségével). Az egyik, az egyszerűség kedvéért **hideg emocionális attitűdűnek (H)** nevezett csoportot azok a válaszadók alkották, akik az alábbi hat nevelési módszer közül legalább egyet elfogadhatónak tartottak:

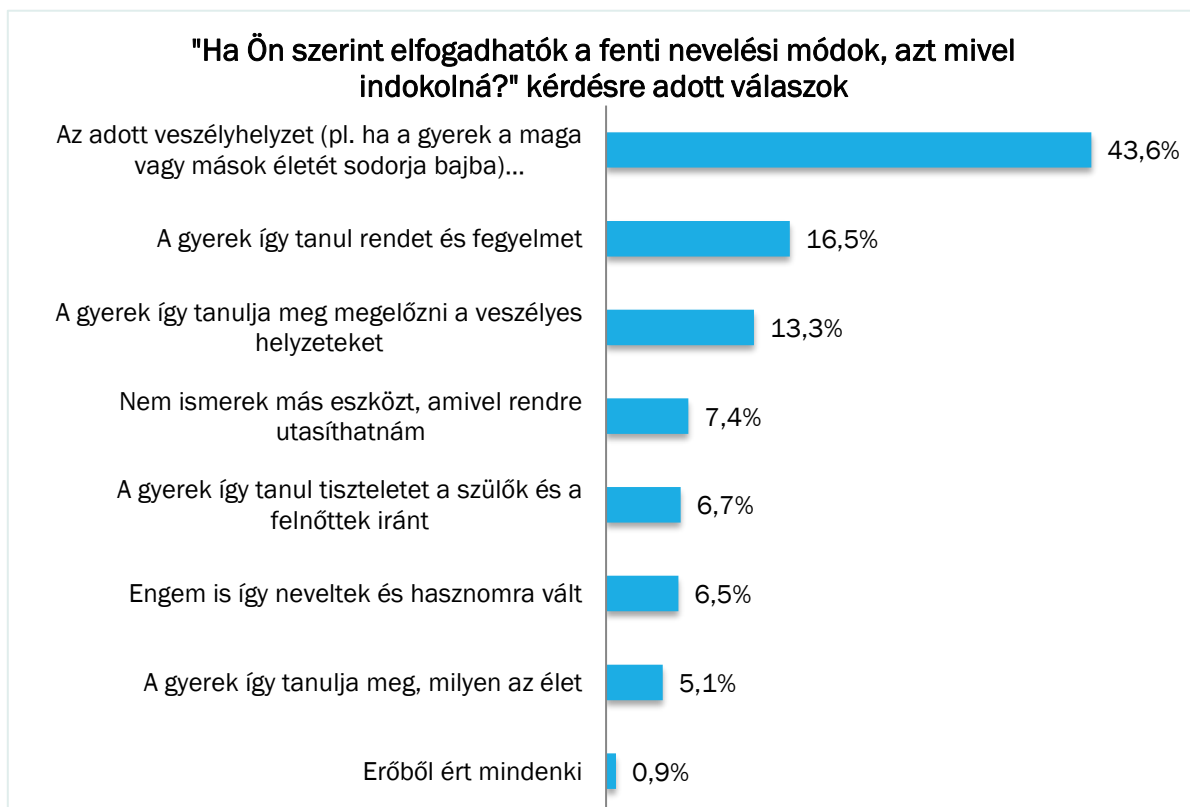
- Azt mondja a gyerekének: „Jobb lenne, ha meg sem születtem volna”
- Megszegényíti a gyereket pl. úgy, hogy butának mondja
- Nem ad enni a gyerekek büntetésből
- Bezárja a gyereket hosszabb-rövidebb időre a fürdőszobába vagy más helyiségbe
- Kézzel megveri a gyereket
- Megveri a gyereket szíjjal, fakanállal, egyéb eszközzel

24 Q9: Jelölje meg azt a nevelési módszert, ami az Ön számára elfogadható!

A másik, **meleg emocionális attitűdűnek (M)** nevezett csoportba azok kerültek, akik ezek közül a válaszlehetőségek közül egyiket sem jelölték meg. A minta jelentős részét a hideg nevelési módszereket elutasító csoport alkotta; az általunk vizsgált csoportba mindössze a válaszadók 4%-a (N= 263) került.

A **H csoportban** lévő válaszadók között a **férfiak aránya** közel kétszer akkora (59%), mint az M csoport esetében (32%). Bár ebben a csoportban valamivel kisebb mind a felsőfokú végzettségűek (2%-kal), mind az érettségivel rendelkezők (4%-kal) aránya, jelentősen **jobb** az itt lévők **anyagi helyzete**: 15 százalékkal nagyobb azok aránya, akik a legjobb anyagi helyzetűek közé sorolják magukat - úgy ítélik meg, hogy „*nincsenek anyagi gondjaik, félre is tudnak tenni*”. A segítő szakmában dolgozók aránya közel azonos, azonban a hivatása szerint gyerekek nevelésével foglalkozók aránya 6 százalékkal kevesebb, és valamivel kisebb azok aránya is, akiknek gyereke van (4,5%). A 10. kérdés azt vizsgálta, mivel indokolja, hogyan racionalizálja a válaszadó a nevelési módszer elfogadhatóságát.

„Gyerekkoromban velem szemben ezek elfogadottak voltak.”

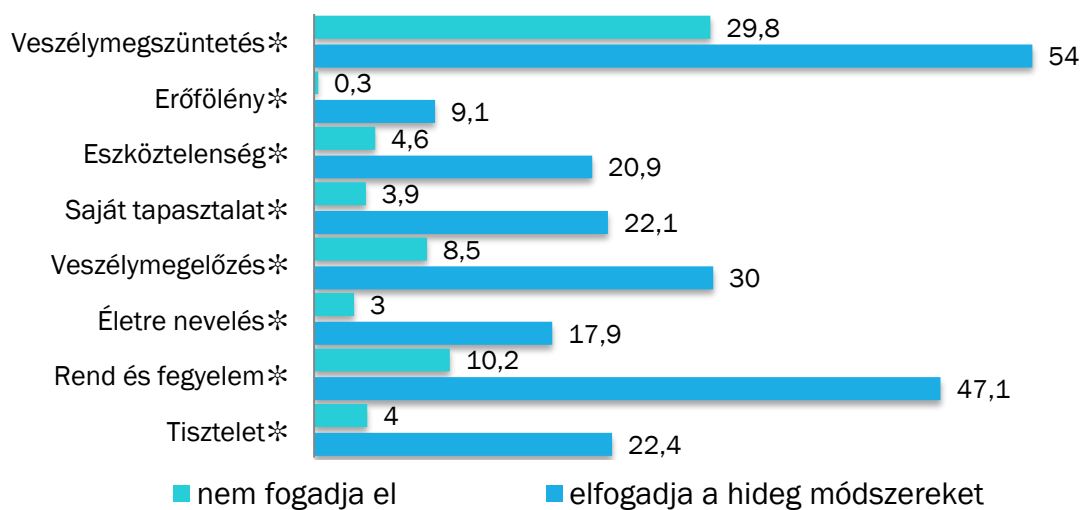

"Ha Ön szerint elfogadhatók a fenti nevelési módok, azt mivel indokolná?" "Egyéb" kategória válaszok (n) (N=329)

Bár az egyes megjelölt indokok gyakoriságának nagyságrendje jelentősen különbözik a két csoport esetében, érdekes módon az indokok gyakorisága alapján felállított sorrend megegyezik.

Az adott nevelési módok indokolása nevelési módok szerint (%)

Mindkét csoportban a „**veszélymegszüntetés**” („Az adott veszélyhelyzet – pl. ha a gyerek a maga vagy mások életét sodorja bajba - megszüntetése végett”) szerepel az első helyen (a H csoportban 54%, az M csoportban 30% jelölte be ezt az indokot). A második a „**rend és fegyelem**” („A gyerek így tanul rendet és fegyelmet” - 47% és 10%), és a harmadik a „**veszélymegelőzés**” („A gyerek így tanulja meg megelőzni a veszélyes helyzeteket” - 30% illetve 8,5%).

„Néha kell a szigor, ugyanis mindenki a negatív élményekből tanul...”

Úgy tűnik a „**veszély**” – elsősorban a már létrejött és megszüntetendő, de, kisebb mértékben a potenciális és megelőzendő is - az a hívó szó, ami leginkább legitimizálhatja a bántalmazónak tekinthető nevelési módszer alkalmazását az ezt elfogadók számára. Ha veszélyhelyzet van (vagy lehet), jogos, sőt, talán szükséges és elkerülhetetlen is a drasztikus fellépés. A veszély átkeretezi és neutralizálja a nevelési módszer megítélését; megfosztja azt brutalitásától és alkalmazóját felelős aktorrá teszi.

Gyakoriságát tekintve a megszüntetendő és megelőzendő veszély közé ékelődik a **rend és a fegyelem** szükségességével történő racionalizálás. Ez azt az igényt és meggyőződést konceptualizálja, hogy a nevelés feladata (és a nevelő felelőssége) a társadalom funkcionális működéséhez elengedhetetlen, elfogadott – és feltételezhetően helyesnek tartott – működési elvek („rend”) valamint, az ezekhez való alkalmazkodás („fegyelem”) elsajátíttatása. Másfelől az a bizonyosság is benne van ebben az öngazolásban, hogy az adott nevelési módszer minderre alkalmas.

Lélektanilag elgondolkodtató, hogy a felsorolt nevelési módszereket elfogadó csoportban (H) az ezt követő gyakoriságú indokok a „**saját tapasztalat**” („*Engem is így neveltek és hasznomra vált*”, 22%), az „**autoritás**

„*Engem anyám öngyilkossággal fenyegetett.*”

tisztelete” („*A gyerek így tanul tiszteletet a szülők és a felnőttek iránt*”, 22%), valamint az „**eszköztelenség**” („*Nem ismerek más eszközt, amivel rendre utasíthatnám*”, 21%). Az „*Engem is így neveltek és hasznomra vált*” racionalizáció gyakran tapasztalható viselkedési magyarázat a gyerekkorukban bántalmazott és felnőttként bántalmazóvá váló személyeknél, és az Anna Freud által leírt agresszorra való azonosítás elhárító mechanizmusát tükrözheti.²⁵ Az eszköztelenség a válaszadó tehetetlenségének jelzése, míg az autoritás tiszteletének indokolását talán nem önkényes a rend és fegyelem iránti igényhez kapcsolni. Megjegyzést érdemel, hogy bár a kiemelt nevelési módszereket elutasító csoportba tartozók értelemszerűen valamennyi indokot sokkal kisebb arányban jelölték be, a legnagyobb mértékű eltérés a két csoport tagjai indokválasztásánál az „**erőfölény**” esetében („*Erőből ért mindenki*”) mutatkozott. Az erő pozícióját, mint magatartás-legitimáló érvet ugyan a H csoportba tartozó válaszadóknak is csak 9 százaléka választotta, az M csoportban azonban az ezt a

25 Anna Freud: Az én és az elhárító mechanizmusok. Animula, Bp. 1994. „A szubjektum úgy érzi, hogy külső veszély fenyegeti, úgy azonosítja magát támadójával, hogy vagy felelőssé teszi magát az agresszióért, vagy utánozza az agresszort fizikai vagy morális tekintetben, avagy magára ölt bizonyos, a támadót jellemző hatalmi szimbólumokat.” (J. Laplanche-J.-B. Pontalis: A pszichoanalízis szótára, Akadémia Kiadó, Budapest, 1994. 65. p.)

lehetőséget megjelölők aránya mindössze 0,3 százalék volt, tehát a különbség az erő alkalmazásával kapcsolatos vélekedés esetében harmincszoros. Érthető, hogy az M csoportba tartozók valamennyi felsorolt nevelési módszert inkább tartják **gyerekbántalmazásnak**, mint a H csoportba tartozók.²⁶ Az adott csoportba való tartozás és a nevelési módszerek bántalmazásként való megítélése között minden esetben statisztikailag szignifikáns összefüggést találtunk.

A kiválasztott hat nevelési módszert az M csoportban tartozók átlagosan 94 százaléka, míg a H csoportba tartozó válaszadóknak csupán háromnegyede (73%) minősítette gyerekbántalmazásnak. Nyilvánvaló, hogy egy módszer elfogadhatónak, alkalmazhatónak ítéltése és ennek a módszernek egyidejűleg negatív minősítése (a „gyerekbántalmazás” egyértelműen ilyennek tekinthető) kognitív disszonanciát jelent. Ezért inkább a gyerekbántalmazás minősítés viszonylag magas aránya a módszereket elfogadó csoportban az, ami meglepő, nem pedig a két csoport közötti különbség. A

26 Q11: Gyerekbántalmazásnak tartja-e a következőkben felsoroltakat?

legnagyobb eltérés a válaszadók arányában a **bezárás** esetében mutatkozott²⁷ (**44%**), amit a megjelölt módszereket elfogadó csoportban a válaszadóknak csupán kevesebb, mint fele értékelt bántalmazásként (49%). Jelentős még a különbség a két csoport válaszadóinak arányai között a **megszégyenítés**²⁸ (29%) és a **kézzel történő verés**²⁹ (27%) esetében.

„Sokszor kérdezték előttem egymástól, hogy >>hol rontottuk el?<<”

Triviálisnak tekinthető, hogy a jelen (felnőttkori) attitűdjeink nem függetlenek a korábbi, múltbeli (gyerekkori) élményeinktől: a **gyerekkori (nevelési) tapasztalatok** befolyásolják felnőttkori viselkedésünket, amikor azonos vagy hasonló helyzetbe, bár más szerepben kerülünk.

A meleg nevelési módszereket követők csoportjába (M) tartozó válaszadók valamennyi megjelölt módszert kisebb arányban tapasztalták meg (szenvedték el) gyerekkorukban, mint a másik (H) csoportba tartozók.³⁰ A legnagyobb (statisztikailag szignifikáns) eltérés a **kézzel verés** gyerekkori élménye (25% és 42% - 18%-os eltérés), valamint a **bezárás** (5% és 21% - 16%-os eltérés) megtapasztalása között mutatkozott. (Érdeemes itt felidézni az előző kérdésre – gyerekbántalmazásnak minősítés – adott válaszokat, és a kettő között mutatkozó hasonlóságot.) Statisztikailag szignifikáns még a különbség azok arányában, akik **egyik megjelölt módszert sem élték át** gyerekként: az M csoportban ez 22 százalék, míg a H csoportban csupán 5 százalék. Elgondolkodtató, hogy mind a két csoportban magas

„Indulatból seprűnyél, olló, bármí (...) nagyon félelmetes fegyverré változott, ami elől be kellett zárkóznom és elbarikádoznom magam.”

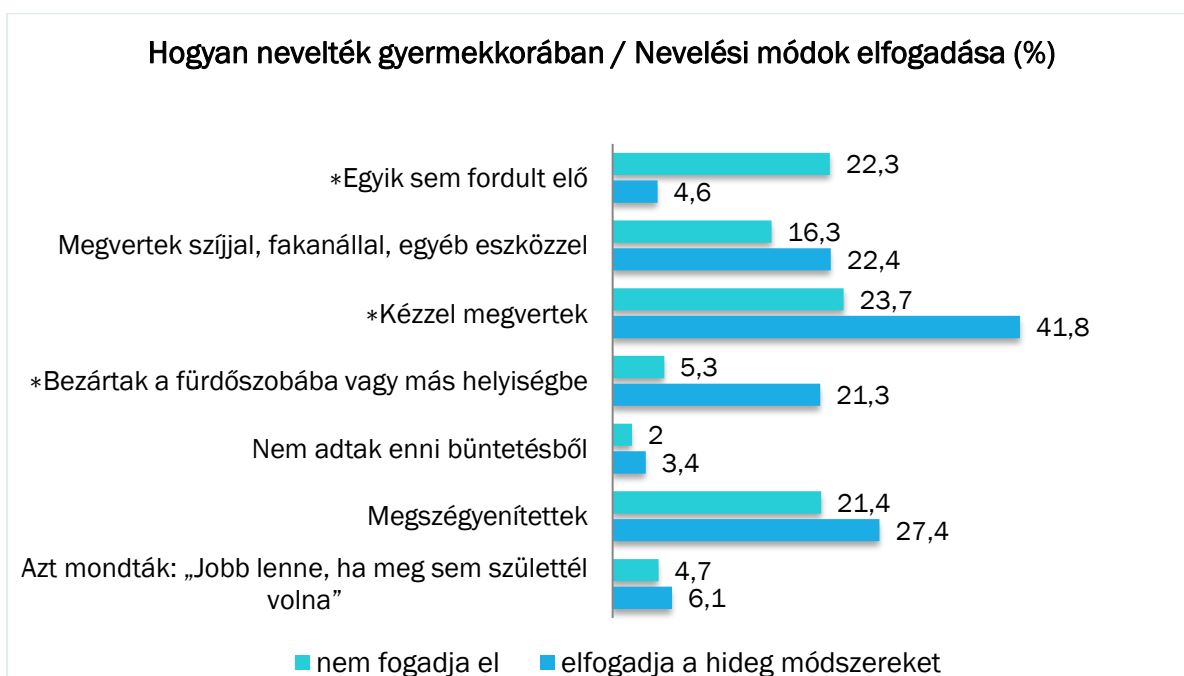
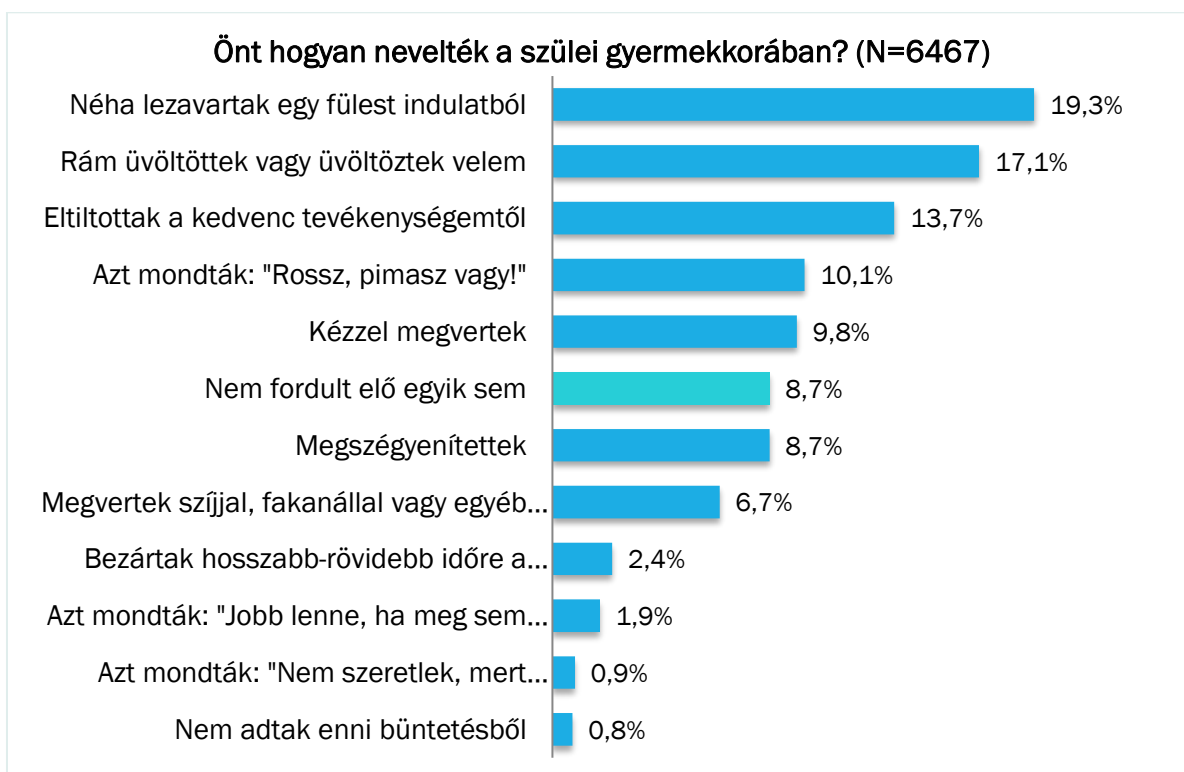
27 Bezárja a gyereket hosszabb-rövidebb időre a fürdőszobába vagy egyéb helyiségbe

28 Megszégyeníti a gyereket, pl. úgy, hogy butának mondja

29 Kézzel megveri a gyereket

30 Q12: Gyerekkorában Önt hogyan nevelték a szülei?

a **megszégyenítettek** aránya (21% illetve 27% - gyakorlatilag minden negyedik válaszadót megszégyenítettek gyerekkorában!). A gyerekkori tapasztalatok sorában mindkét csoport esetében a kézzel verés és a megszégyenítés volt a leggyakoribb.

A gyerek számára legfontosabb dolgok ³¹ sorában kiemelkedő volt a **szeretet** megjelölése mind a két csoportba tartozó válaszadónál (97% - M csoport -, és 91% - H csoport -), ami jó hír. Sajnos, a „szeretet” jelentéstartalmának megismerésére a kérdőív nem adott lehetőséget. (Gyanítható, hogy az eredmény izgalmasan differenciáltabb lenne, ha tudnánk, tulajdonképpen mit is értenek szeretet alatt a válaszadók.) Az egyes értékek sorrendjét, illetve az ezeket megjelölők arányait a két csoportban az alábbi táblázat mutatja.

	H csoport (elfogadja a hideg módszereket)	M csoport (nem fogadja el a hideg módszereket)
legfontosabb	szeretet (91%)	szeretet (97%)
	játék (45%)	elfogadás (52,5%)
	tűrelem (41%)	játék (44%)
	megtanulni együttműködni a környezetében élőkkal (39,5%)	tűrelem (38%)
	elfogadás (38%)	tolerancia (32%)
	tolerancia (24%)	megtanulni együttműködni a környezetében élőkkal (27%)
	fegyelem (22%)	együttérzés
	együttérzés	fegyelem (5%)
legkevésbé fontos	megtanulni, milyen a partnerkapcsolat (5%)	megtanulni, milyen a partnerkapcsolat (3%)

31 Q14: Ön szerint mi a három legfontosabb dolog egy gyerek számára?

A **játékot** (lényegében azonos arányban) mind a két csoport fontosnak tartja. Talán

„Szép szóval többre megyek.”

nem járunk messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy e mögött (legalább egyik fontos meghatározóként) a gyerekkor és a játék kézenfekvő asszociatív kapcsolata áll. Ha –

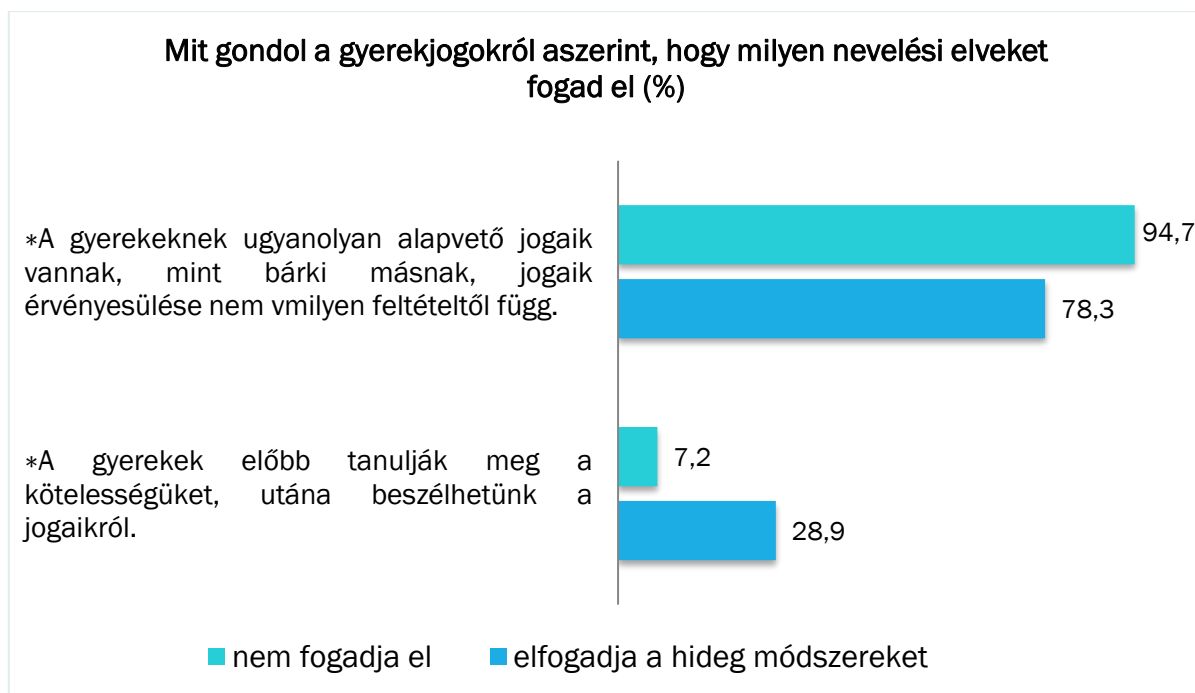
feltételezve, hogy a két fogalom értelmezésében könnyen átfedések lehetnek - a **toleranciát** és a **tűrelmet** jelölők arányát közösen kezeljük, akkor egymáshoz közelítő értékeket kapunk a két csoportban (65 és 70%). Szembeötlő, hogy míg a **fegyelmet** a H csoportban majdnem minden negyedik válaszadó megjelölte (22%), addig az M csoportban ezek aránya csak 5% volt, valamint, hogy az utóbbi csoportban az **elfogadás** a második legfontosabb érték (52,5%), míg az ezt megjelölők aránya a hideg csoportban csupán 38%. Jellegetes eltérés mutatkozik a **környezettel való konformitás**, mint érték megítélésében is.

Az eddigiekkel összhangban álló, szignifikáns eltérés van a **gyerekjogok általános megítélésében** is a két csoport között.³²

32 Q20: Jelölje az állítást, amelyikkel egyetért

A *gyerekek azonos és feltétel nélküli jogaira* vonatkozó állítással³³ ugyan a H csoport háromnegyede (78%) is egyetértett, arányuk mégis jelentősen alacsonyabb, mint az M csoportba tartozó válaszadóké (95%). Ezzel összhangban áll az „*előbb a kötelesség*” állítással³⁴ való egyetértés aránya is: ezt a H csoportban négyszer annyian (29%) fogadták el, mint az M csoportban (7%).

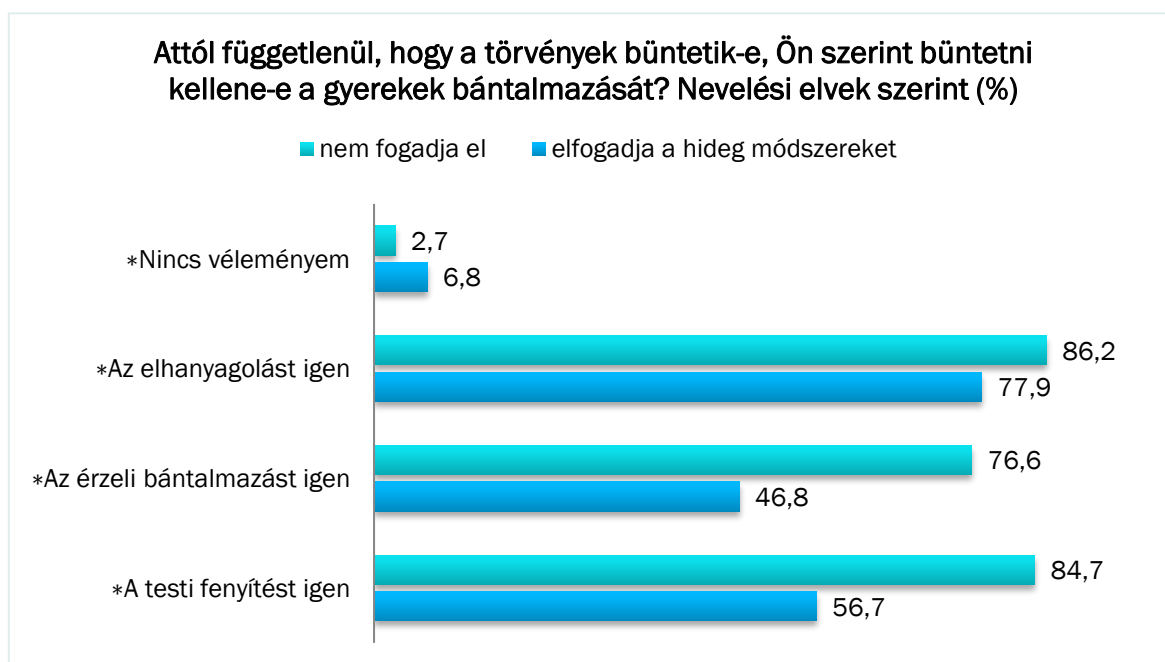
Szignifikáns a különbség a két csoport között a *de lege lata* jellegű, a **gyerekek fizikai bántalmazásának törvényi tilalmára vonatkozó ismeret** tekintetében is.³⁵ Az M csoportban a válaszadók kétharmada (63%), míg a H csoportban a megkérdezettek fele (52%) tud a jogszabályi tilalomról. Utóbbi csoportban a bizonytalanok aránya

33 „A gyerekeknek ugyanolyan alapvető jogaik vannak, mint bárki másnak, jogaik érvényesülése nem valamilyen feltételtől függ.”

34 „A gyerekek előbb tanulják meg a kötelezettségeiket, utána beszélhetünk a jogaikról.”

35 Q21: Az Ön ismeretei szerint a törvények jelenleg büntetik-e a gyerekek bántalmazását Magyarországon?

magasabb. A *de lege ferenda* típusú, az adott **gyermekbántalmazási formák büntetendőségére** irányuló kérdésre³⁶ a hideg módszereket elutasítók mindhárom megjelölt bántalmazási formát (elhanyagolás, érzelmi bántalmazás, testi fenyítés) szignifikánsan nagyobb arányban gondolják büntetendőnek, és ugyancsak szignifikánsan kisebb arányban tartózkodnak a vélemény-nyilvánítástól. A legnagyobb különbség az érzelmi bántalmazás tekintetében van, amit a H csoportba sorolt válaszadók több mint fele nem ítél büntetendőnek. Ezt követi a testi fenyítés szankcionálásának szükségességére vonatkozó vélemények közötti eltérés, míg a legközelebb az elhanyagolás megítélése áll (bár a különbség itt is szignifikáns).

* $p < .000$

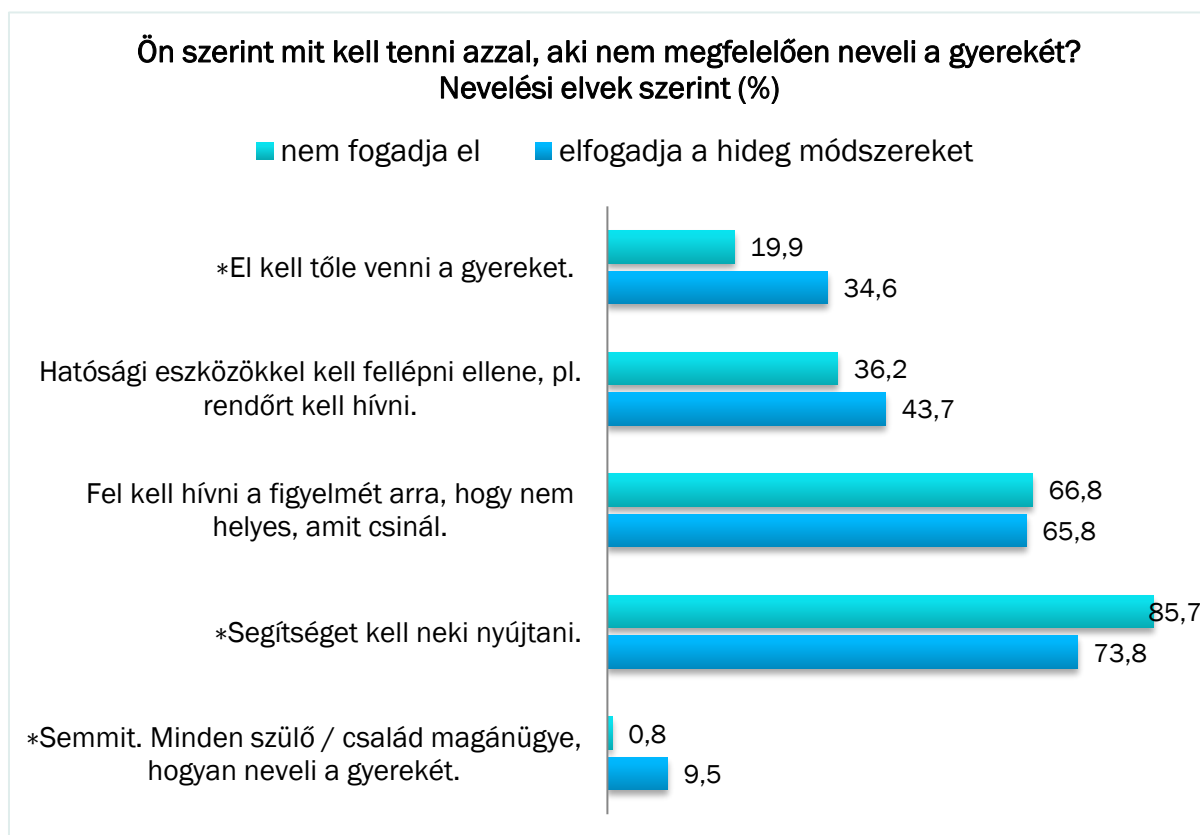
A **gyerekét nem megfelelően nevelő szülővel** kapcsolatos lehetőségek³⁷ vonatkozásában mind a két csoportban a **segítség nyújtást**³⁸ és a

36 Attól függetlenül, hogy a törvények büntetik-e, Ön szerint büntetni kellene-e a gyerekek bántalmazását?

37 Q 24: Ön szerint mit kell tenni azzal, aki nem megfelelően neveli a gyermekét?

38 „Segítséget kell nyújtani”

figyelemfelhívást³⁹ választották legtöbben, igaz, a segítség-nyújtók aránya az M csoportban szignifikánsan több (86% és 74%).

A hideg módszereket elfogadók körében magasabb a **hatósági fellépést** szorgalmazók⁴⁰, és szignifikánsan gyakoribb a **gyerekelvételt**⁴¹ szükségesnek tartók aránya. Ugyanakkor a liberális, laissez-faire típusú viszonyulás hívei⁴² a hideg módszereket elutasító csoportban szignifikánsan (tizenkétszer) többen vannak (9,5% és 0,8%).

39 „Fel kell hívni a figyelmét arra, hogy nem helyes, amit csinál”

40 „Hatósági eszközökkel kell fellépni ellene, pl. rendőrt kell hívni”

41 „El kell tőle venni a gyereket”

42 „Semmit. Minden szülő / család magánügye, hogyan neveli a gyermekét”

ÖSSZEGZÉS

A válaszadók mintájában marginális kisebbségben lévő (4%), legalább egy megjelölt és bántalmazásnak tekinthető nevelési módszert elfogadó (általunk **hideg emocionális attitűdűnek – H –** nevezett) csoportot a férfi dominancia és az átlagosnál jobb anyagi helyzet jellemzi. Hagyományosabb világszemléletükben az elfogadhatónak ítélt nevelési módszert a veszély elhárítása vagy megelőzése, a rend és a fegyelem fontossága, valamint a tekintélytisztelet és az erő kultusza indokolja. Körükben gyakoribb a saját gyerekkori bántalmazás élménye és a nevelési helyzetben a gyerekekkel kapcsolatos eszköztelenség megélése. Érték-preferenciájuk is a tradicionális felé hajlik; az elfogadást kevésbé, míg a fegyelmet és a konformitást inkább tartják fontosnak, mint a másik csoport tagjai. A gyerekek jogi helyzetére vonatkozó általános megítélésük is inkább konzervatív, „kötelesség-hangsúlyú”. A gyereknevelési beállítottságuk nyilvánvalóan büntetőbb jellegű (hiszen ez csoportba sorolásuk alapja is), a gyerekbántalmazási formák értékelése, ezek szankcionálása viszont kevésbé punitív, ami - a kognitív disszonancia redukciónak megfelelően - összhangban van az alapbeállítódással. Az egyébként szigorúbb, ridegebb jellegű viszonyulás megjelenik a nem megfelelően nevelő szülővel kapcsolatos teendők vonatkozásában is, ahol megint csak az erő nagyobb arányú preferenciája – hatósági beavatkozás, gyerekelvétel alkalmazása – tapasztalható.

A fentiekkel jellemezhetők a népességben vélhetően markánsabb arányban vannak jelen, mint a kérdőív kiegészítőinek körében. A kommunikációs tevékenység – így pl. az UNICEF gyermekbántalmazás-megelőző, esetleg a jövőben a szülői szerepre felkészítő, az emocionális kontrollt fejlesztő kampányainak, illetve programjainak – tervezése során mindezekre figyelemmel kell lenni.